

THE ROLE OF MASS MEDIA IN SHAPING THE POLITICAL THINKING OF YOUTH

Sevara Badriddinovna Nurmukhamedova

Independent Researcher

Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Mass media, media space, information, mass culture, internet, information and communication technologies, youth rights, information code, political thinking.

Received: 11.12.25

Accepted: 12.12.25

Published: 13.12.25

Abstract: This article analyzes the role and significance of mass media (MM) in the modern development period, as well as their contribution to shaping the spirituality and political thinking of youth. Furthermore, it highlights the effective reforms being implemented in this regard in Uzbekistan and globally, the importance of mass media in the current fast-paced era, and their relevance for young people.

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING YOSHLAR SIYOSIY TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

Sevara Badriddinovna Nurmuxamedova

Mustaqil tadqiqotchisi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: ommaviy axborot vositalari, media makon, axborot, ommaviy madaniyat, internet, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, yoshlar huquqlari, axborot kodeksi, siyosiy tafakkur.

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy rivojlanish davrida ommaviy axborot vositalarining (OAV) o'rni, ularning yoshlar ma'naviyati va siyosiy tafakkurini shakllantirishdagi roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, bu borada O'zbekiston va jahon miqyosida amalga oshirilayotgan samarali islohotlar, OAVning bugungi tezkor davrdagi ahamiyati va yoshlar uchun muhimligi ochib beriladi.

РОЛЬ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ В ФОРМИРОВАНИИ ПОЛИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ МОЛОДЕЖИ

Севара Бадриддиновна Нурмухамедова

Независимый исследователь

Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

<p>Ключевые слова: Средства массовой информации, пространство, интернет, технологии, политическое мышление.</p>	<p>Средства медиа-культура, молодежи,</p>	<p>Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение средств массовой информации (СМИ) в современный период развития, а также их роль в формировании духовности и политического мышления молодежи. Также раскрываются эффективные реформы, осуществляемые в этом направлении в Узбекистане и в мире, важность СМИ в нынешнюю стремительную эпоху и их значимость для молодежи.</p>
--	--	--

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi taraqqiyotining yangi davri jahon maydonida shiddatli raqobat va uzluksiz o‘zgarishlar fonida kechmoqda. Globallashuv jarayonlari nafaqat iqtisodiy chegaralarni ochdi, balki madaniy va g‘oyaviy sarhadlarni ham shaffoflashtirdi. Bugungi kunda mamlakatimizning ta’lim, tibbiyot, iqtisodiyot va boshqa sohalarda dunyo bozoriga tengma-teng kirib borayotganligi Milliy rivojlanishning navbatdagi bosqichi - Uchinchi Renessans poydevorini yaratish davri boshlanganidan dalolat beradi. Bu murakkab va sharaflı jarayonda muvaffaqiyat garovi - tabiiy resurslar emas, balki inson kapitali, xususan, yoshlardir. Yoshlar – xalqimiz va davlatimizning bebaho boyligidir. O‘zbekiston aholisining yarmidan ko‘pini 30 yoshgacha bo‘lgan yoshlar va bolalar tashkil etishi (54% atrofida) davlatimizga ulkan "demografik dividend" imkoniyatini beradi. Bu shuni anglatadiki, agar ushbu qatlam to‘g‘ri yo‘naltirilsa, mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotida keskin o‘shish yuz beradi. Aks holda, bu ijtimoiy yukka aylanishi mumkin. Shu bois, davlat siyosatining asosiy diqqat markazi aynan shu qatlam bo‘lishini taqozo etadi.

Mavzuga oid hujjatlar tahlili. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti 2017-yil 5-iyuldagi PF-5106-sonli Farmoni yoshlarga oid davlat siyosatini yangi, strategik bosqichga olib chiqdi. Bu islohotlarning negizida "Besh muhim tashabbus" g‘oyasi yotibdi, bu esa yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishdan tortib, ularni san‘at, sport, axborot texnologiyalari va kitobxonlikka jalb etishgacha bo‘lgan keng qamrovli tizimdir. Maqsad aniq: yoshlar uchun barcha shart-sharoitlarni yaratish, ularga keng imkoniyatlar eshigini ochish va eng asosiysi, sog‘lom dunyoqarashni shakllantirish. Yosh avlod tarbiyasiga qaratilgan yuqori mas‘uliyat va e‘tibor bu masalaning milliy xavfsizlik darajasidagi dolzarbligini ifodalaydi.

Jamiyatni demokratlashtirish, fuqarolarning, shu jumladan yoshlarning siyosiy erkinligini ta'minlashning muhim sharti – Ommaviy axborot vositalari (OAV) faoliyatidir. OAV (gazetalar, jurnallar, televidenie, radio, axborot agentliklari va elektron nashrlar) demokratik islohotlarni hayotga tatbiq etish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va yoshlar ongida yangicha, faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining (yangi tahriri) 81- va 82-moddalari OAV faoliyatiga bag'ishlanib, ularning erkinligini va qonunga muvofiq ishlashini kafolatlaydi. Davlat OAVning axborotni izlash, olish, undan foydalanish va uni tarqatishga bo'lgan huquqlarini amalga oshirishini kafolatlaydi va senzura yo'l qo'yilmasligini qat'iy belgilaydi. Bundan tashqari, "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi Qonunning 5-moddasi har bir fuqaroning OAVda chiqish, o'z fikri va e'tiqodini oshkora bayon etish huquqiga ega ekanini mustahkamlaydi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, OAVga "to'rtinchi hokimiyat" darajasida e'tibor berilishi bejiz emas. U nafaqat jamiyatni xabardor qiladi, balki jamoat manfaatlarini nuqtai nazaridan davlat faoliyatini nazorat qilish, jamoatchilik nazorati institutini mustahkamlash vazifasini ham bajaradi. "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" (2022-2026) doirasida jahon hamjamiyatida mamlakatning ijobiy imijini ilgari surish va axborot yetkazish samaradorligini oshirish kabi vazifalar OAV zimmasidagi mas'uliyatni yanada oshiradi.

Tadqiqot va natijalar. Shiddat bilan yuksalib borayotgan fan-texnika asrida, internet va ijtimoiy tarmoqlarning qulayliklari bilan bir qatorda, ularning yoshlar ma'naviyatiga va hali shakllanmagan ongiga salbiy ta'siri ham yaqqol kuzatilmoqda. XXI asr - axborot urushlari asri deb atalmoqda. Axborotlar yordamida olib boriladigan informatsion-g'oyaviy urushlarda asosiy nishon - hududlar yoki iqtisodiyot emas, balki aynan yoshlarning ongi va qalbi bo'lib qolmoqda.

Onlayn tizimdagi ko'plab materiallar noxolis, shubhali ko'rinishda bo'lib, axloqiy buzqlik, tajovuzkorlik, zo'ravonlik va diniy murosasizlikni targ'ib qiladi. Bugungi kunda "post-haqiqat" (post-truth) davrida yashayapmiz, bu yerda faktlarga qaraganda hissiyotlarga asoslangan yolg'on xabarlar tezroq tarqaladi. Bunday zararli kontent yoshlarning dunyoqarashiga, g'oyaviy tarbiyasiga o'ta salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilarining aksariyatini yoshlar va voyaga yetmaganlar tashkil etishi, ularning ongini begona g'oyalar va yot madaniyatlar ta'siridan saqlash mexanizmini - "mafkuraviy immunitet"ni shakllantirishni hayotiy zaruratga aylantiradi.

Yoshlar siyosiy madaniyati yetarlicha shakllanmagan joyda hosil bo'lgan siyosiy va ma'naviy bo'shliq oxir-oqibat jamiyatda "Ommaviy madaniyat" (pop-kultura) va "Olomon madaniyati" kabi yot mafkuralarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Bu jarayonda milliy o'zlikni anglash hissi yo'qolib, "manqurtlik" xavfi yuzaga keladi. Bu kabi illatlarning oldini olish uchun yoshlar o'rtasida mutolaa madaniyatini, tanqidiy fikrlashni (critical thinking) va Vatanga

daxldorlik hissini kuchaytirish zarur. Shundagina mamlakat ertasi bo‘lgan yoshlarni "boy berilgan yoshlar" qatlamiga aylanishidan saqlab qolish mumkin.

O‘zbekiston, globallashuv sharoitida yoshlarga oid siyosatni shakllantirishda xalqaro miqyosda tashabbus ko‘rsatdi. 2020-yil 23-sentyabrda BMT Bosh Assambleyasining 75-sessiyasida Prezident Shavkat Mirziyoev BMTning Yoshlar huquqlari to‘g‘risidagi xalqaro konvensiyasini ishlab chiqish taklifini ilgari surdi. Bu tashabbus yoshlar huquqlariga doir xalqaro huquqiy hujjatni qabul qilish bo‘yicha ilk taklif ekanligi bilan ahamiyatlidir va O‘zbekistonning bu borada dunyo hamjamiyatiga o‘rnak bo‘la olishini ko‘rsatadi.

Mamlakat ichkarisida esa, Oliy Majlis Senati 2022-yil 4-fevraldagi 23-yalpi majlisda internetda yoshlar va voyaga yetmaganlar uchun milliy kontentni yo‘lga qo‘yish, ularni zararli axborotdan himoya qilish to‘g‘risida Vazirlar Mahkamasiga parlament so‘rovi yuborishga qaror qildi. Bu, davlatning yoshlarni himoya qilishga qaratilgan amaliy qadamlaridan biridir. “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”ga muvofiq (2022–2026 yillar), axborot sohasini tartibga solish va yoshlarni himoya qilish maqsadida quyidagi muhim loyihalar ko‘zda tutilgan:

“Axborot kodeksi” loyihasini ishlab chiqish. Ushbu kodeks axborot makonida yagona huquqiy tartib o‘rnatishga, OAV faoliyatini yanada erkinlashtirish bilan birga, axborot xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qilishi kerak. Bu hujjat jurnalistlarning huquqlarini himoya qilish bilan birga, ularning ijtimoiy mas‘uliyatini ham belgilab beradi.

Mamlakatimizda milliy ijtimoiy tarmoq va messenjerlar yaratilishi. Bu tashabbus milliy kontent ulushini oshirish, yoshlar uchun xavfsiz axborot maydonini yaratish va xorijiy platformalarga qaramlikni kamaytirishga qaratilgan muhim qadamdir. Biroq, bu loyiha shunchaki texnik platforma yaratish emas, balki uning ichini qiziqarli, zamonaviy va milliy ruhdagi kontent bilan to‘ldirishni talab etadi (masalan, tarixiy seriallar, ta‘limiy animatsiyalar, intellektual o‘yinlar).

Media savodxonlikni oshirish dasturlari. Maktab va oliy o‘quv yurtlarida yoshlarga axborotni saralash, feyk (soxta) xabarlarini aniqlash va kiberxavfsizlik qoidalarini o‘rgatuvchi maxsus kurslarni joriy etish zaruriyati mavjud.

Bugungi kunda OAVning yoshlar siyosiy madaniyatiga bo‘lgan eng katta salbiy tahdidi – bu g‘araz maqsadlarda amalga oshirilayotgan tashqi g‘oyaviy ta‘siridir. Ushbu tahdidni tadqiq va tahlil etish, yoshlarni ogohlantirish eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. Jahon hamjamiyatini tashvishga solayotgan soxta xabarlar (feyk news), "dipfeyk" (deepfake) texnologiyalari, zo‘ravonlikni targ‘ib qilish va kiberbulling (internetdagi ta‘qib) kabi muammolarni oldini olish kechiktirib bo‘lmas vazifadir.

Raqamli dunyoda yoshlarning ruhiyatini himoya qilish uchun nafaqat taqiqlovchi choralar, balki alternativ (muqobil) takliflar bo‘lishi kerak. Agar biz yoshlarga o‘z qahramonlarimizni

(masalan, Zamonaviy Jadidlar, IT sohasidagi muvaffaqiyatli yoshlar, sport chempionlari) zamonaviy formatda taqdim etmasak, ular xorijiy "soxta qahramonlar"ga ergashib ketishlari muqarrar. Shuningdek, yoshlarning javobgarlik hissini oshirish maqsadida milliy qonunchilik tizimiga xalqaro tajribalarni hisobga olgan holda tegishli o'zgartirishlar kiritish maqsadga muvofiqdir. Bu yerda gap senzura haqida emas, balki axborot ekologiyasi va etikasi haqida bormoqda.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarimizning siyosiy va huquqiy tafakkurini yuksaltirish, ularning ezgu orzu-istaklarini ro'yobga chiqarish, jamiyatdagi byurokratizm, loqaydlik, ta'magirlik, korrupsiya kabi salbiy illatlarga qarshi murosasiz jamoatchilik fikrini shakllantirish tom ma'noda ommaviy axborot vositalarining bosh vazifasidir.

OAV faoliyatidagi oshkoralik va xolislik, shubhasiz, O'zbekistonning yangi taraqqiyot bosqichida muvaffaqiyat qozonishining asosiy kafolatlaridan biri bo'lib qoladi. Kelajakda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish yoshlar siyosati va axborot xavfsizligi samaradorligini yanada oshiradi:

Media ta'limni institutsionalizatsiya qilish: Bolalar bog'chasidan boshlab media madaniyat elementlarini o'rgatish.

Milliy kontent yaratuvchilarni rag'batlantirish: Bloggerlar, vloggerlar va mustaqil jurnalistlar uchun grantlar ajratish orqali sifatli va foydali kontent ko'payishiga erishish.

Psixologik xizmatlar integratsiyasi: Internetdagi salbiy ta'sirlardan jabrlangan yoshlar uchun onlayn va oflayn psixologik yordam tizimlarini takomillashtirish.

Faqatgina bilimli, ruhan tetik va axborot makonida o'zini himoya qila oladigan yoshlarga Yangi O'zbekistonni dunyoning rivojlangan davlatlari qatoriga olib chiqa oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, O'zbekiston. 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 5-iyuldagi "Yoshlarga oid davlat siyosati samaradorligini oshirish va O'zbekiston yoshlar ittifoqi faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 2020-yil 23-sentyabr kuni Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi.
4. Mirziyoeva S. "Evropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti (EXHT)ning OAV erkinligi bo'yicha tashkil etilgan Markaziy Osiyo media konferensiyasi". 09.09.2021.
5. O'zbekiston Respublikasining – "Ommaviy axborot vositalari to'g'risida"gi qonuni (yangi tahriri). – www.lex.uz.

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.

7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 18-yanvardagi “O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 23-son qarori.